

ISSN 2304-5809

Молодий Вчений

вище

5000
3000
2000
1000
500
200
0
200
2000
4000
6000

глибше

(48)
2017

8

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 8 (48) серпень, 2017 р.

Редакційна колегія журналу

Базалій Валерій Васильович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Балашова Галина Станіславівна – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Гриценко Дмитро Сергійович – кандидат технічних наук (Україна)
Змерзлий Борис Володимирович – доктор історичних наук (Україна)
Іртишцева Інна Олександрівна – доктор економічних наук (Україна)
Коковіхін Сергій Васильович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Лавриненко Юрій Олександрович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Лебедева Надія Анатоліївна – доктор філософії в галузі культурології (Україна)
Морозенко Дмитро Володимирович – доктор ветеринарних наук (Україна)
Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук (Україна)
Нетюхайло Лілія Григорівна – доктор медичних наук (Україна)
Пекліна Галина Петрівна – доктор медичних наук (Україна)
Писаренко Павло Володимирович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Романенкова Юлія Вікторівна – доктор мистецтвознавства (Україна)
Севостьянова Наталія Іларіонівна – кандидат юридичних наук (Україна)
Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук (Україна)
Шаванов Сергій Валентинович – кандидат психологічних наук (Україна)
Шайко-Шайковський Олександр Геннадійович – доктор технічних наук (Україна)
Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук (Україна)
Шапошнікова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук (Україна)
Шепель Юрій Олександрович – доктор філологічних наук (Україна)
Шерман Михайло Ісаакович – доктор педагогічних наук (Україна)
Шипота Галина Євгенівна – кандидат педагогічних наук (Україна)
Яковлев Денис Вікторович – доктор політичних наук (Україна)

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

Обкладинка журналу присвячена єдиній українській антарктичній станції «Академік Вернадський», що розташована на мисі Марина острова Галіндез за 7 км від західного узбережжя Антарктичного півострова. Вона працює цілий рік і є метеорологічною та географічною обсерваторією. Заснована у 1953 році як британська станція «Фарадей», а в лютому 1996 року була придбана Україною за символічну ціну в один фунт стерлінгів та перейменована на «Академік Вернадський» на честь видатного українського вченого академіка Володимира Івановича Вернадського, першого президента НАН України.

Відповідальність за зміст, добір та викладення фактів у статтях несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та редакції журналу.

ЗМІСТ**ГЕОЛОГІЧНІ НАУКИ**

- Корінний В.І.,
Марусевич Я.О., Страшевська Л.В.**
Лабрадорити Житомирщини –
кам'яна візитівка України.....1

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ
НАУКИ**

- Собко З.З., Вознюк Н.М.**
Вплив агрометеорологічних чинників
на врожайність теплолюбних
сільськогосподарських культур
(на прикладі Рівненської області).....5

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

- Юрасов С.М., Кур'янова С.О.**
Оцінка якості вод за санітарними
і рибогосподарськими нормами
та її вдосконалення на прикладі
Кілійського гирла Дунаю.....10

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Колоскова О.К., Крецу Н.М.**
Роль апоптозу у перебігу сепсису
(огляд літератури).....15
- Шевчук Н.М., Хільчевська В.С.,
Парфьонова І.В., Савицька О.А.**
Неінвазивна діагностика
лактазної недостатності у дітей.....18

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ТА СПОРТ**

- Бугаевский К.А.**
Использование
популяционно-центрического метода
соматотипирования у студенток,
занимающихся физической культурой.....21

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Банах В.М.**
Феномен музейного предмету:
музеологічний аспект.....26

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Бокоч В.А.,
Кузьменко-Присяжна Л.І.,
Остапенко Л.В.**
До проблеми методики навчання
естрадного вокалу.....31
- Васильєва Л.А.**
Рок-музика: на шляху
до концептуалізації.....35

- Войченко О.М.,
Кириліна І.Я., Шпортко О.В.**
Проблема взаємодії камерно-вокальних
творів та симфоній в спадщині
П.І. Чайковського.....39

- Кдинова І.О.**
Етнічність в процесах культурного
розвитку багатонаціонального
суспільства України.....43

- Король А.М.**
Вплив «Лілеї» К. Данькевича –
Г. Березової на подальші
балетні інтерпретації літературних
творів української тематики.....48

- Короткова О.В.**
Деякі історичні аспекти становлення
професії акомпаніатора-концертмейстера.....52

- Легка С.А.**
Розкриття художнього змісту
танцювальних творів
засобами телемистецтва.....56

- Морозов А.І.**
Віртуозні рухи як феномен народного
хореографічного мистецтва.....60

- Остапенко Л.В.**
Естетичні аспекти
естрадно-вокального мистецтва.....64

- Павлова В.В., Дідок С.В.**
До проблеми скрипкового
виконавства: історичний аспект.....67

- Попова А.Б.,
Тринько О.І., Шпортко О.В.**
Вплив вербального тексту
на інтерпретацію вокального твору.....72

- Регеша Н.А.,
Тринько О.І., Ковмір Н.В.**
Роль та значення культурно-мистецьких
проектів для розвитку
естрадного вокалу.....76

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Бурий А.Р.**
Образи свободи у європейському
кіномистецтві: екзистенційні мотиви.
Частина II.....80

- Іщук Н.В.**
«Субстанція-у-відношеннях»
як пояснювальний принцип
богослов'я спілкування.....86

- Лукашенко М.В.**
Соціальність крізь образ
спостерігача в індустріальному
та постіндустріальному суспільстві.....91

- Туренко В.Е.,
Соболь Т.В., Ярмоліцька Н.В.**
Місце та значення інноваційної
складової у підготовці PhD
з філософії у Великобританії.....96

Цихуляк І.М.

Соціокомунікативний мандат
католицької церкви в контексті
переосмислення християнської
аксіології та пріоритетів
української нації.....99

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**Rzegocki M.M.**

Linguaggio settoriale del project
management. Analisi lessicale
del glossario dei termini di project
management della guida PMBOK®105

Ананьян Е.А.

Синтаксична конвергенція
як стилістична реалія (на матеріалі
автентичної емотивної прози).....111

Антонівська М.О.

Лінгвостилістичні особливості
функціонування та перекладу
метафор у художньому стилі
англійської мови.....115

Гомола М.Н.

Некоторые особенности
распознавания и перевода
англицизмов в различных
терминсистемах современного
немецкого языка.....119

Котух Н.В.

Семантика заголовків
як віддзеркалення життєвої
та творчої позиції
Василя Симоненка.....123

Котченко Т.Е.

Роль аудіювання у формуванні
комунікативної компетенції
студентів немовних спеціальностей
(на прикладі німецької мови).....126

Михайловська А.І., Чеснокова Г.В.

Особливості вживання промовистих
імен у серії романів Дж.К. Роулінг
«Гаррі Поттер».....130

Рудакова Т.М.

Семантична модифікація слів
і словосполучень
соціально-економічної сфери
англійськомовного походження
в мові ЗМІ ХХІ століття.....134

Смеречинська О.В.

Морфологічні засоби вираження
завершеності дії в українській
та німецькій мовах.....140

Смольницька О.О.

«Вільшаний король» Й.-В. Гете
і скандинавське першоджерело
балади в українських перекладах:
неокласична тяглість
(Максим Рильський –
Ігор Качуровський – нова генерація).....144

Строганова Г.О.

Індивідуально-авторські метафори
в німецькому економічному
медіадискурсі.....151

Ящик Н.Р.

Лексико-семантична характеристика
німецьких антропонімів-символів.....156

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ**Донченко О.С.**

Модель розвитку професійної
креативності майбутніх вихователів
дошкільних навчальних закладів
засобами арт-терапії в освітньому
процесі педагогічного вузу.....161

Мась Н.М.

Розвиток творчих здібностей
у процесі професійної підготовки
майбутніх військових психологів.....166

Паламарчук О.М., Чухрій К.Л.

До проблеми соціально-психологічної
допомоги дітям учасників бойових дій
в умовах антитерористичної операції.....171

Старовойт Т.П., Григоренко Т.О.

Мотиваційні чинники, які сприяють
успішності у вивченні англійської
мови студентами «немовних»
спеціальностей.....175

Суханов В.Ю.

Властивість темпераменту «інтроверсія –
екстраверсія»: основи класифікації
та психологічна сумісність.....179

Федоришин Г.М.

Сексуальне насильство над дітьми
як соціальна і психологічна проблема.....186

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**Ропомarenko T.Yu.**

Dimensions of self-leadership
and their application
to teaching profession.....191

Бабак В.І.

Дидактичні індикатори засобів
акмеологічного тренінгу
в дослідженні підготовки майбутніх
офіцерів високомобільних
десантних військ
до професійної діяльності.....195

Берегова О.А.

Інноваційні педагогічні технології
у навчально-виховному
процесі загальноосвітнього
навчального закладу.....199

Vdovichenko E.M.

Methodical guide to formation of
social and communicative culture
of students of medical universities
during non-university hours.....203

Вінтюк Ю.В. Організаційно-психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх психологів у процесі навчання у ВНЗ.....	206	Опалюк Т.А. Розвиток рефлексії особистості як фундаційна основа формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя.....	268
Грузинська І.М. Особливості розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку.....	211	Пантелєєв К.В. Експериментальна перевірка результативності педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.....	272
Іванова О.В. Case Study на заняттях із англійської мови як засіб формування критичного мислення студентів-філологів.....	215	Попов Р.А. Реалізація положень синергетичного та компетентнісного підходу в контексті дослідження розвитку автономності студентів.....	275
Іконнікова М.В. Особливості підготовки майбутніх філологів до пошуково-дослідницької діяльності: досвід США.....	219	Semenchuk Yu.O. Applying interactive techniques as an effective means for teaching students vocabulary.....	280
Казачінер О.С. Формування особистісних якостей, необхідних для реалізації завдань інклюзивної освіти, у вчителів іноземних мов у ході педагогічного експерименту.....	224	Таможська І.В. Науково-педагогічний склад Харківського університету (1900-1917 роки).....	285
Кодлюк І.В. Зміст англомовного діалогічного мовлення майбутніх фахівців з туризму в коледжах.....	228	Khodakivska V.S. Dobry nauczyciel jako powiew wiosny w życiu dziecka.....	289
Козолуп М.С. Центри усної та письмової комунікації як ефективний шлях до підвищення комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	234	Чорнобрива Н.В. Сучасний стан готовності майбутніх фельдшерів до професійної діяльності.....	293
Lytvynenko I.Yu. Submission of language and psychological barrier as a basis of successful professional seafarers' activity.....	240	Шевченко В.М. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування в процесі професійної підготовки.....	297
Мицик Г.М. Передумови формування готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності на селі.....	243	Шендерук О.Б. Роль архівних документів та нормативно-правових актів Радянського Союзу та незалежної України другої половини ХХ – початку ХХІ століття у дослідженні проблеми розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов.....	303
Муромец В.Г. Управление развитием общих компетентностей докторов философии: опыт Объединенного королевства Великобритании и Ирландии.....	248	Шерман М.І. Дистанційний курс «Інформатика і системологія» як складова системи комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутніх екологів.....	307
Нестайко І.М. Проблема насильства в сім'ї в польському суспільстві.....	252	Юзик М.А. Тенденції розвитку системи підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах реформування освіти.....	314
Ніколаєва С.Ю. Від «навчання іноземної мови» до «міжкультурної іншомовної освіти»: сторічна історія цілей навчання (1917-2017 роки).....	256		
Олійник О.В. Особливості вивчення курсу «Математична логіка та теорія алгоритмів» у системі підготовки майбутніх вчителів математики.....	263		
		ІСТОРИЧНІ НАУКИ	
		Корнієнко М.В. Територіальні візії козацької еліти Гетьманату другої половини ХVІІ століття (на прикладі родини Дворецьких).....	319

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СКЛАД ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1900-1917 РОКИ)

Таможська І.В.

Харківський державний автотранспортний коледж

У статті досліджено еволюцію науково-педагогічних кадрів у Харківському університеті в період 1900-1917 рр. Висвітлено організаційно-методичну діяльність університету щодо відбору кандидатів на вакантні кафедри факультетів. Визначена провідна роль приват-доцентури в науково-педагогічному добробуті навчального закладу. Підкреслено, що приват-доценти надали неабиякий інформаційно-науковий імпульс навчальному процесу на факультетах.

Ключові слова: Харківський університет, науково-педагогічні кадри, науково-педагогічна діяльність, приват-доценти.

Постановка проблеми. Історико-педагогічна спадщина минулого має практичну цінність для підготовки науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах України, адже такі знання дають можливість знайти ефективні шляхи підвищення їхнього наукового, фахового та методичного рівня.

Аналіз останніх досліджень. Еволюцію науково-педагогічних кадрів в університетах України другої половини XIX – початку XX століття вивчали такі вчені, як П. С. Берзін, Н. В. Давидова, Н. М. Дем'яненко, А. П. Дмитренко, І. С. Даченко, Г. В. Додонова, З. І. Зайцева, Г. Касьянов, І. В. Костенко, О. Є. Іванов, І. І. Киричок, В. Г. Кремень, С. М. Куліш, Н. М. Левицька, О. Є. Музичко, С. І. Посохов, І. Ю. Регейло, С. П. Стельмах, С. Г. Черняк, М. О. Шип та інші.

Мета – висвітлити еволюційний розвиток науково-педагогічних кадрів у Харківському університеті в період 1900-1917 рр.

Виклад основного матеріалу. Викладачів із дипломами магістрів та докторів наук у Харківському університеті не вистачало. На початку 1904 р. науково-педагогічний склад навчального закладу був таким: ординарні професори – 56, ординарні понадштатні професори – 2, виконуючий обов'язки ординарного професора – 1, екстраординарні професори – 11, виконуючі обов'язки екстраординарних професорів – 11, екстраординарний понадштатний професор – 1. Чисельність приват-доцентів склала 57 осіб. В 1905 р. ситуація змінилася: ординарних професорів залишилося 56, але 23 із них були понадштатними. Екстраординарних професорів стало 23, із яких 10 мали статус понадштатних. Збільшилася кількість виконуючих обов'язки екстраординарних професорів до 16 осіб (тільки за 1904 рік екстраординарними професорами або виконуючими обов'язки стали 5 приват-доцентів). Деякі приват-доценти переходили до інших навчальних закладів. Наприклад, В. І. Зарубін перейшов до Новоросійського університету на кафедру наскірих і сифілітичних хвороб, П. М. Лашенков став екстраординарним професором кафедри гігієни Томського університету, А. О. Потєбня (кафедра ботаніки) – вчителем Рильської жіночої гімназії. 6 приват-доцентів поповнили «лави» викладачів Харківського університету, а в 1906 р. – 7 приват-доцентів. В 1904 р. за кордоном перебувало 7 приват-доцентів і 6 професорів, в 1906 р. –

7 приват-доцентів і 14 професорів. В 1904 р. по 10 вакантних кафедрах читали лекції 5 приват-доцентів і 5 професорів. В 1906 р. на 6 вакантних кафедр працювали 4 приват-доценти і 1 заслужений ординарний професор. В 1908 р. на 13 вакантних кафедрах викладали 5 приват-доцентів і 8 професорів [1, с. 3-7; 2, с. 6-7; 3, с. 7].

Якщо в Московському університеті станом на 1907 р. чисельність приват-доцентів значно перевищувала кількість професорів (252 і 90 відповідно), то в Харківському їх було майже порівну.

На юридичному факультеті Харківського університету на початку 1909 р. склалася складна ситуація. 12 лютого 1909 р. декан факультету доповів ректору, що факультет повинен мати 4 екстраординарних і 11 ординарних професорів, а фактично є 3 ординарних і 10 виконуючих обов'язок екстраординарних професорів. Кафедру римського права очолював з 1903 р. колишній приват-доцент Ярославського Демидівського юридичного ліцею С. П. Ніконов, який мав високий рівень фахової підготовки (закінчив Казанський університет із золотою медаллю, протягом трьох років відвідував юридичні семінари в Берліні). Тому керівництво університету було впевнено, що навчальний процес організовано за навчальним планом. Але в 1909 р. С. П. Ніконов перейшов до Новоросійського університету на посаду ординарного професора [4, а. 59 зв., 200-215, 329; 5].

Станом на 1909 р Харківський університет мав 84 професорів і 53 приват-доцентів (для порівняння: у Московському університеті в 1907 р. нараховувалося 90 професорів і 252 приват-доценти).

Професори, як і приват-доценти, вели необов'язкові навчальні курси, але серед останніх таких осіб було більше. Так, В. І. Талієв читав для студентів III-IV курсів такі необов'язкові предмети: «Еволюційна теорія» (2 год. щотижня), «Біологія рослин» (1 год. щотижня), а також проводив практичні заняття з біології рослин (1 год. щотижня). Курс М. С. Бокаріуса «Судова медицина», що читався на юридичному факультеті, та курс О. О. Попова «Судова психологія» теж не вважалися чомусь обов'язковими. Деякі приват-доценти (В. І. Сяйвицький, Л. Я. Таубер та О. О. Алексєєв) разом із професорами організовували та проводили науково-допоміжні семінари (цивілістичний, криміналістичний, державних наук) [6, а. 23; 7, с. 34-37].

За 1910 р. Харківський університет поповнився 11, за 1911 р. – 7, за 1912 р. – 10 приват-доцентами, деякі з них стали виконуючими обов'язки екстраординарних професорів або екстраординарними професорами. Іноді керівництву університету доводилося екстрено призначати їх викладати обов'язкові навчальні курси. Причиною такого рішення слугував перехід професорів до інших університетів або їх смерть. Так восени 1911 р. приват-доцент Д. А. Рожанський почав вести на кафедрі фізики й фізичної географії метеорологію, а також став завідувачим магніто-метеорологічним кабінетом і відповідною станцією. Таке рішення було прийняте у зв'язку з передчасною смертю виконуючого обов'язки екстраординарного професора Є. О. Роговського. Д. А. Рожанський заклав основи викладання сучасної фізики (активно використовував на лекціях метод демонстрування, висвітлював актуальні наукові проблеми). З 1914 р. він обіймав посади професора і завідувача кафедри фізики і фізичної географії. Харківський період його наукової діяльності був плідним. В 1914–1915 рр. вийшли друком такі його книги: «Электрические лучи», «Электрические колебания и волны» у двох частинах та низка фундаментальних праць. Його вважають основоположником Харківської університетської наукової школи [8, с. 10–17].

З 1913 р. асистентом і приват-доцентом кафедри патологічної хірургії Харківського університету став Б. Г. Шарецький – майбутній керівник медичної служби Війська Польського [9].

Гострі дебати виникли на засіданні вченої ради 28 жовтня 1913 р. (не стихли й після неї) щодо виборів кандидатури на кафедру російської історії. Адже мова йшла не про конкурс, а рекомендацію професором Д. І. Багалієм приват-доцента В. І. Веретеннікова, а В. І. Саввою – приват-доцента Петербурзького університету М. В. Ключкова. Суперечки були тривалими і напруженими [10, с. 227–229; 11].

Прихильники вибору М. В. Ключкова та критики наукового доробку В. І. Веретеннікова в основному належали до групи так званих «правих». А. С. Вязигін відмічав, що аудиторія під час проведення лекцій М. В. Ключковим переповнена, тому йому доводилося записувати на заняття не всіх бажаючих студентів. Акцентував увагу на тому, що до Харкова М. В. Ключков переїхав з науковою метою, хоча в Санкт-Петербурзі працював у 3 навчальних закладах Санкт-Петербурзький університет, Олександрівський лицей і Психоневрологічний інститут) та читав Бестужевські курси і, відповідно, мав винагороду. А. С. Вязигін зауважив, що науковець виступає проти політики у вищих навчальних закладах. Професори О. Л. Погodin і В. І. Савва вважали, що В. І. Веретенніков не знає історії Росії Допетровського періоду. Таке зауваження було неприйнятним, адже він не зміг би написати магістерську роботу «История тайной канцелярии Петровского времени», не вивчивши історії попереднього періоду. Рішення Міністерства народної освіти було компромісним: взяти і М. В. Ключкова, і В. І. Веретеннікова на кафедру російської історії. Але в 1914 р. останній перейшов до Московського, потім до Санкт-Петербурзького та до Саратовського університетів. Утім в 1920 р. повернувся до Харкова [12, с. 77–79; 13, с. 108–111].

В 1905 р. І. С. Продан захистив магістерську дисертацію «О памяти. Психологическое исследование» обсягом 618 сторінок (у двох томах) в Університеті Св. Володимира. Її досить високо оцінили професори О. М. Гіляров та Г. І. Челпанов. Лише після цього 1 липня 1906 р. він став приват-доцентом кафедри філософії Харківського університету. Однак у 1913 р. на вакантну кафедру філософії було вибрано не його, а приват-доцента Санкт-Петербурзького університету В. М. Карінського, бо у нього була протекція в столиці [14, с. 351–364].

На початок 1914 р. з 55 кафедр університету 16 вважалися вакантними, хоча викладання на них, звичайно, велося. Вакансій не існувало тільки на медичному факультеті, який мав найбільшу кількість приват-доцентів. За 1913 р. було захищено 8 докторських і 5 магістерських дисертацій. В університет було прийнято 6 нових приват-доцентів. Приват-доцента Мюнхенського університету Г. О. Семека-Максимович (був доктором права Гейдельберзького університету) взяли на кафедру історії римського права. Але Міністерство народної освіти не дало йому дозволу на читання догматів римського права (6 год. щотижня), хоча на той час приват-доценти не мали перешкод для цього. У Санкт-Петербурзі вважали, що цей курс повинен вести ординарний професор Санкт-Петербурзького університету Д. Д. Грім, але той відмовився. Отже, через невизнання владою іноземного вченого ступеня Г. О. Семеки-Максимовича, а також через відмову Д. Д. Гріма, кафедра римського права залишалася вакантною. Довелося вести заняття професору С. Є. Сабініну (3 год. щотижня) і приват-доценту В. І. Сливицькому (3 год. щотижня). 5 років працював на кафедрі російської мови і словесності приват-доцент М. М. Дурново – майбутній академік Білоруської Академії наук. Протягом 14 років залишався в статусі приват-доцента, хоча мав до 1907 р. широку популярність як новатор-мовознавець. В 1909 р. М. М. Дурново міг одержати статус екстраординарного професора Московського університету, але свідомо поступився приват-доценту Д. М. Ушакову, хоча мав на той час більше 30 наукових статей. Творчу активність не припиняв і в Харківському університеті: лише за 1913 рік вийшли 4 наукові статті, 3 статті було подано до друку, 3 праці були в процесі роботи. Разом із М. М. Соколовим і Д. М. Ушаковим входив до складу Московської діалектологічної комісії, що займалася опрацюванням діалектичної карти російської мови в Європі (1915 р.). Члени комісії виділили три наріччя в українській мові (північне, південне та карпатське) [15, с. 35–36, 129–131].

Виконуючим обов'язки екстраординарного професора кафедри слов'янської філології став приват-доцент С. М. Кульбакін. Міністр народної освіти В. Г. Глазьев зобов'язав його захистити докторську дисертацію не пізніше, ніж через 3 роки. Від участі в конкурсі були відсторонені вчитель французької мови Р. К. Гутман (з міста Пскова) і вчитель гімназії Ф. Ржига (з Нижнього Новгорода). Перевагою С. М. Кульбакіна було те, що його магістерську дисертацію «К истории и диалектике польского языка» 1903 р. було відзначено премією імені О. О. Котляревського

[16, а. 140-144, 163-164 зв.]. В 1908 р. захищена ним докторська дисертація «Охридская рукопись Апостола конца XII в.» була відмічена премією імені М. М. Ахматова.

Не завжди заповнення вакансій відбувалося шляхом конкурсів, запрошень і рекомендацій. Якщо тривалий час кафедра була вакантною, то рішення приймало Міністерство народної освіти або попечитель округу. Наприклад, у червні 1909 р. попечитель П. Е. Соколовський перевів приват-доцента Юр'ївського університету І. М. Ендзеліна до Харківського університету на кафедру порівняльного мовознавства й санскритської мови. Ян Марцевич (Іван Мартинович) Ендзелінс (Екдзеліс) вів вступ до мовознавства, порівняльну граматику індоєвропейських мов, порівняльну граматику германських мов, викладав пруську, литовську, стародавню ісландську, стародавню вірменську, стародавню ірландську, готську мову та інші курси. В 1912 р. захистив докторську дисертацію, у якій дослідив спільне й особливе в розвитку балтійських та слов'янських мов.

На педагогічному з'їзді Харківського навчального округу (червень 1916 р.) з доповідями виступали приват-доценти університету В. П. Гарсєв та А. М. Покровський. В. І. Талієв критикував догматичні методи викладання природознавства в школах, що не розвивали аналітичних і синтетичних здібностей учнів, погано знайомили з природою [17, с. 4-5]. Разом з приват-доцентом А. О. Потєбнею він був делегований на з'їзд представників ботанічних установ у Петрограді. Приват-доцент М. П. Красовський і професор М. О. Валяшко запропонували керівництву митниці не знищувати конфіскований на кордоні з Персією та Туркестаном опіум, а передавати його до Фармацевтичної лабораторії університету. Там з нього можна було б виготовляти тинктури, екстракти, порошки, а потім виділяти з них алкалоїди. Незважаючи на крихітне приміщення фармацевтичної лабораторії, М. П. Красовський у 1915 р. приготував для університетської аптеки 75 л. азоту, 13 різновидів лікарських засобів. Для ветеринарів він зробив до 1 тис. доз препарату «аніл-арсин», разом з провізором Г. П. Акимовим розробив ще 4 види лікарських засобів [18, с. 55-56].

За дорученням Південного бюро Головного артилерійського управління М. П. Красовський провів обстеження заводів хімічної індустрії, підготувавши відповідний висновок. Разом з М. О. Валяшком він на початку 1917 р. виїхав до Москви, потім до Петрограду, щоб замовити необхідне обладнання, а також ліки для фармацевтичної лабораторії Харківського університету. У Москві відвідували хіміко-фармацевтичні підприємства, лабораторію галенових препаратів і склад Земського союзу, у Петрограді – Гірничий завод, Експериментальні заводи Військово-хімічного комбінату, Центральну лабораторію Військового відомства. Але жодне з підприємств не погодилося взяти замовлення університету, тому що бракувало матеріалів. Через посла Швеції в Російській імперії спробували зробити замовлення на шведському заводі, але й там їм було відмовлено. Через Сільськогосподарське товариство направили замовлення до США, але це результату не дало. 8-9 січня М. О. Валяшко та М. П. Кра-

совський були присутніми на нараді Військово-хімічного комітету і на засіданні Комісії природних виробничих сил Російської академії наук та представників військово-хімічного комітету. 10 січня 1917 р. комісія обговорювала питання організації науково-дослідних інститутів. У Москві вони взяли участь у нараді представників фармацевтичних товариств [19, с. 10-12].

Збільшення чисельності студентів та сторонніх слухачів впливало на рівень педагогічного навантаження. Якщо в 1898/1899 навчальному році на одного викладача припадало 13 студентів, то в 1913/1914 – 27, а в 1917 р. – 34 особи. Станом на 1917 р. Харківський університет нараховував 76 приват-доцентів, із яких за останній рік 9 було прийнято на службу. Незважаючи на складне соціально-політичне становище, більшість приват-доцентів займалася науковою роботою. Наприклад, І. І. Філевський опублікував у газеті «Южный край» 11 наукових статей, О. В. Палладін – 5 наукових праць з порівняльної фізіології та гістології, А. Л. Рейнгард – 3 роботи з морфології рослин (кафедра географії). Заняття на цивільничному семінарі проводили приват-доценти В. І. Сливицький, В. І. Серебровський і Г. О. Семека-Максимович. На цьому семінарі (на початку 1917 р.) було розглянуто 7 дипломних робіт. У фізико-хімічній лабораторії, якою керував приват-доцент Г. І. Петренко, студентами виконано 7 експериментальних наукових праць з електрохімії. Було відновлено на посаду приват-доцента Г. Ю. Тимофєєва, якого раніше звільнили за політичними мотивами (кафедра хімії). Але він перейшов екстраординарним професором до Катеринославського гірничого інституту [19, с. 3, 9, 21-28].

Більше 10 років (з 1908 до 1917) в Харківському університеті не захищалися дисертації з російської історії. Із загальної історії за 2 роки захистилося троє осіб: Л. М. Беркут (професор Варшавського університету), О. І. Покровський і М. С. Голдін. Як вважав професор В. І. Савва, складним залишався магістерський іспит із російської історії, адже треба було добре засвоїти загальний курс, щоб відповісти на велику кількість запитань. Спочатку здобувач протягом 1,5-2,0 годин відповідав на поставлені запитання, пов'язані з історією Стародавньої Русі та Московської держави, потім – з історії XVIII-XIX століття [20, с. 179-180].

У зв'язку з тим, що до армії протягом 1915-1917 рр. була направлена частина викладачів, 7 жовтня 1917 р. ректор Харківського університету І. В. Нетушил був вимушений змінювати завідуючих кафедрами. Зокрема, приват-доцент Г. В. Валяшко став завідуючим кафедри оперативної хірургії з топографічною анатомією. На юридичному факультеті історію римського права з 15 вересня 1917 р. почав вести приват-доцент Г. О. Семека-Максимович. Учена рада також погодилася, щоб приват-доцент Д. М. Іванцов читав необов'язковий навчальний курс «Капіталізм і землеробство» (1 год. щотижня), а також практичні заняття з теорії цінності та розподілу (2 год. щотижня). Було введено в навчальний процес університету рекомендований навчальний курс приват-доцента В. С. Серебровського «Основные принципы организации «головного

суда» (2 год. щотижня). 28 вересня 1917 р. вчена рада дозволила професору Петроградського університету, сенатору В. М. Гордону викладати спецкурс «Вексельне право» (2 год. щотижня) і проводити практичні заняття цивільного права (2 год. щотижня). Але в жовтні 1917 р. з Міністерства народної освіти надійшов запит ректору щодо кандидатури В. М. Гордона. Цікавилися, яким чином він може вести заняття, якщо обіймає посаду ординарного професора Петроградського університету [21, а. 6 зв., 25-31; 22, с. 326].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, основним джерелом заповнення вакансій у Харківському університеті став інститут приват-доцентури. Приват-доценти на-

дали неабиякий інформаційно-науковий імпульс навчальному процесу університету в період 1863-1900 рр. Більшість із них притримувалася незалежної думки, над ними не тяжіли авторитети. Приват-доценти мали здатність до продуманої критичності, про що свідчать наукові праці. Але мало місце як об'єктивного, так і необ'єктивного ставлення до кандидатів на приват-доцентуру під час виборів на вакантні кафедри, зокрема щодо оцінки їхнього наукового досвіду, якості пробних лекцій.

Перспективними для подальшого наукового пошуку є питання вивчення науково-педагогічної діяльності приват-доцентів у Новоросійського університету (1884-1900 рр.).

Список літератури:

1. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1904 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1905. – Кн. 2. – С. 1-210.
2. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1906 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1908. – Кн. 3-4. – С. 1-139.
3. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1908 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1909. – Кн. 2. – С. 1-165.
4. Дело о профессорах и вакантных кафедрах Харьковского университета // РДІА в СПб., ф. 733, оп. 154, спр. 329. – 736 арк.
5. Московкин В. М. Дореволюционный Харьков: улица Губернаторская и люди, с ней связанные / В. М. Московкин // Новый коллегіум (Харків). – 2013. – № 1. – С. 85-92.
6. Проект обозрения преподавания предметов и распределения лекций и практических занятий по физико-математическому факультету Императорского Харьковского университета на 1909-1910 академический год // Архив історії ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Ф. 1, оп. 3, п. 3. – 23 арк.
7. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1910 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1911. – Кн. 3. – С. 1-182.
8. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1911 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1912. – Кн. 3. – С. 1-176.
9. Zychowicz G. General Boleslaw Szarecki, 1874-1960 / G. Zychowicz. – Warszawa, 1988. – 184 s.
10. Куліш С. М. Традиції та новації у процесі підготовки науково-педагогічних кадрів Харківського університету у ХІХ – на початку ХХ століття: монографія / С. М. Куліш. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013 – 552 с.
11. Чухлій С. О. Історик Михайло Васильович Ключков (1877-1952): життєвий шлях та творча спадщина / С. О. Чухлій. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 188 с.
12. Дело об избрании историко-филологическим факультетом Императорского Харьковского университета 28 октября 1913 г. профессора по кафедре русской истории // Записки Императорского Харьковского университета. – 1914. – Кн. 1. – С. 41-83.
13. Замечания М. Ключкова на труды В. Ключевского // Записки Императорского Новороссийского университета историко-филологического ф-та (Одесса). – 1910. – Вып. 2. – С. 108-111.
14. Абашник В. А. Философия в Харьковском университете: история институций, трудов и персоналий (1804-1920): дисс. на соискание науч. степени доктора философ. наук: спец. 09.00.05 – история философии / В. А. Абашник. – Х., 2015. – 483 с.
15. Отчёт о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1913 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1914. – Кн. 1. – С. 1-196.
16. О замещении кафедр // РДІА в СПб., ф. 733, оп. 152, спр. 61. – 179 арк.
17. Ежедневник педагогического съезда Харьковского учебного округа по вопросам среднего образования (Харьков). – 1916. – № 4. – 6 с.
18. Отчет о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1915 год // Записки Императорского Харьковского университета. – 1916. – Кн. 1. – С. 1-112.
19. Сокращенный отчет о деятельности Харьковского университета за 1917 год. – Х., 1918. – 62 с.
20. Ключков М. Учено-историческая жизнь Харькова / М. Ключков // Русский исторический журнал (Пг.). – 1917. – № 1-2. – С. 178-184.
21. О профессорах Харьковского университета // РДІА в СПб., ф. 733, оп. 226, спр. 248. – 34 арк.
22. Профессорско-преподавательский корпус российских университетов в 1884-1917 гг.: Исследования и документы / Научн. ред. М. В. Грибовский, С. Ф. Фоминых. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 2012. – 372 с.

Таможская И.В.

Харьковский государственный автотранспортный колледж

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ ХАРЬКОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА (1900-1917 ГОДА)

Аннотация

В статье исследована эволюция научно-педагогических кадров в Харьковском университете в период 1900-1917 гг. Освещена организационно-методическая деятельность университета по отбору кандидатов на вакантные кафедры факультетов. Определена ведущая роль приват-доцентуры в научно-педагогическом наследии учебного заведения. Подчеркнуто, что приват-доценты предоставили большой информационно-научный импульс учебному процессу на факультетах.

Ключевые слова: Харьковский университет, научно-педагогические кадры, научно-педагогическая деятельность, приват-доценты.

Tamozhska I.V.

Kharkiv State Motor Transport College

FACULTY STAFF AT THE KHARKIV UNIVERSITY (1900-1917)

Summary

The evolution of academic staff at the Kharkiv University during 1900-1917 is investigated in the article. The organizational and methodical activities of the university to select the candidates for vacant departments of faculties are described. The leading role of private-docents in the scientific and pedagogical heritage of educational institution is defined. It is emphasized that private-docents provided a big information and scientific impulse for process at faculties.

Keywords: Kharkiv University, scientific and pedagogic staff, scientific and pedagogic activity, privat-associate professors.

UDC 37

DOBRY NAUCZYCIEL JAKO POWIEW WIOSNY W ŻYCIU DZIECKA

Khodakivska V.S.

John Paul II Catholic University of Lublin

Artykuł poświęcony jest roli nauczyciela-pedagoga wobec wychowanka. Przedstawiono cechy dobrego nauczyciela, również elementy wychowania. Przeanalizowano wartości, które musi mieć każdy dobry pedagog-wychowawca. Uwaga skupia się na pracy nauczyciela nad sobą, swoimi cechami – oddawanie się dzieciom w pełni, bez szukania korzyści dla siebie. Pedagog swym przykładem musi nauczyć dziecko jak stać dobrym człowiekiem.

Słowa kluczowe: nauczyciel, pedagog, dziecko, wychowanie, wychowanek, cenności moralne.

Sformułowanie problemu. W nasze czasy istnieje problem potrzeby dobrego nauczyciela, który nie tylko zna się na swoim przedmiocie, czyli uczy nowej wiedzy, ale także który troszczy się o osobowość swego wychowanka, czyli daje dla niego przykład jak trzeba postępować w różnych sytuacjach życiowych.

Analiza najnowszych badań. Dany temat dosyć często jest poruszany we współczesnym świecie. Uwagi zasługują pedagogicy, którzy badają i analizują dany temat. Są to między innymi: wybitny Profesor Mieczysław A. Krąpiec, który charakteryzuje człowieka jako osobę która sama może podejmować decyzję, również brać odpowiedzialność za swoje działania. W sposób szczególnie podkreślał, że nauczyciel powinien pomóc wychowanku w tym – nauczyć go odpowiedzialności za swoje działania.

Uwagi zasługuje także S. Kruczkowski, który w procesie wychowania uwagę podkreślał normom moralnym, również odpowiedzialności za swe działania. Chciałabym jeszcze wyróżnić i podkreślić Józefa Pielachowskiego, który bardzo szczególnie napisał o 10-ciu zasadach dobrego nauczyciela.

Wyróżnienie nierozwiązanych aspektów problemu ogólnego. Chociaż poruszany temat jest już bardzo rozwinięty, jednak należy jeszcze dużo analizować, badać tą dziedzinę, ponieważ wychowanie dziecka jest bardzo ważnym aspektem w życiu człowieczeństwa, tak jak od dobrego wychowania dziecka zależy przyszłość całej narodowości, całego świata.

Cel artykułu. Celem napisania danego artykułu jest rozpoznanie, zrozumienie i wyjaśnienie cech dobrego nauczyciela.